

Ortaokul Öğrencilerine Verilen Temel İlk Yardım Eğitiminin Bilgi Düzeyine Etkisi

The Effect of Basic First Aid Training Given The Secondary School Students on the Knowledge Level

Betül AKTAŞ¹, Emine BAŞ², Büşra ATSAL³, Zeynep DOĞAN⁴, Hatice GÜZEL¹

ÖZ

Amaç: Bu çalışma ortaokul altıncı sınıf öğrencilerine verilen temel ilk yardım eğitiminin ilk yardım bilgi düzeyine etkisini incelenmek amacıyla yarı deneysel olarak yapılmıştır.

Yöntem: Çalışmada "Tek Grupta Ön Test-Son Test Modeli" kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini özel bir ortaokulun altıncı sınıfında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Çalışmanın örneklemini ise eğitim öncesi, eğitim sonrası bilgi ölçmeye yönelik anketlerin ve eğitim programının uygulandığı günlerde okulda olan, çalışmaya katılmayı kabul eden ve her iki anketi eksiksiz dolduran 68 öğrenci (katılım oranı %67.3) oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama formu olarak araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan anket kullanılmıştır. İlk yardım bilgisini değerlendiren ilk test eğitimden önce uygulanmış ve ilk değerlendirmeyi takiben ilk yardım konusunda 45 dakikalık iki oturum şeklinde eğitim verilmiştir. Son test, eğitimden dört hafta sonra uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesi SPSS 23.00 istatistik paket programında sayı, yüzde değerleri ve bağımlı gruplarda t testi kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin eğitim öncesi ilk yardım bilgisi puan ortalaması 13.55±3.02 ve eğitim sonrası puan ortalaması 19.08±3.35 olup iki ortalama arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Sonuç: Öğrencilerin ilk yardım konusundaki bilgi puanının verilen eğitimle yükseldiğini söyleyebiliriz. Öğrencilerin ilk yardım bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik düzenli, tekrarlayan eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlk yardım, öğrenci, ortaokul, eğitim

ABSTRACT

ABSTRACT

Objective: This study is a quasi-experimental study aimed at examining the effect of the first aid education given to the sixth grade students in the secondary school.

Method: In this study, Ön Pre-Test-Post Test Model in One Group "was used. The population of the study was composed of sixth grade students in a private secondary school. The sample of the study consisted of 68 students who were in the school at the time of the pre-training, post-training questionnaires and training program, who agreed to participate in the study and completed both questionnaires. It was used a questionnaire of first aid that improved by the researcher as a data collection tool. The first test, which evaluates the first aid information, was applied before the training and after the first evaluation, two sessions of 45 minutes were provided for first aid. Post-test was applied four weeks after training. Data were evaluated by using SPSS 23.00 statistical package program by calculating the number and percentage values and using t test in dependent groups.

Findings: The mean score of first aid knowledge of the students before the training was 13.55 ± 3.02 and the mean score after the training was 19.08 ± 3.35 and the difference between the two average was found to be statistically significant ($p < 0.05$).

Conclusion: It can be said that students' knowledge levels on first aid increased with the training given. It is recommended that regular, repetitive trainings should be given to increase the knowledge and skills to first aid of students.

Keywords: First aid, student, secondary school, training

1. Dr. Öğr. Üyesi, SANKO Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gaziantep

E-posta Adresi: betulaktas36@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5007-8186

2. Öğr. Gör. SANKO Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gaziantep

ORCID ID: 0000-0001-9765-1202

3. Hem. SANKO Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gaziantep

ORCID ID: 0000-0003-3675-0711

4. Öğr. Gör. SANKO Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gaziantep

ORCID ID: 0000-0002-5984-0835

5. Uzm. Hem., SANKO Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gaziantep

ORCID ID: 0000-0001-9388-5247

Gönderim Tarihi: 15.03.2019 - Kabul Tarihi: 16.01.2019

GİRİŞ

Fiziksel, bilişsel ve davranışsal gelişim düzeylerindeki farklılıklardan dolayı çocuklar daha çok kazaya maruz kalmaktadırlar. Özellikle ilköğretim okul çağındaki hareket becerilerinin ve bağımsızlıklarının artması, tehlikeyi tanımak için deneyim ve karar verme becerilerinin olmaması kazalara neden olmaktadır (1). Önlenebilen yaralanmalar, çocuklar ve adölesanlar arasında erken mortalite ve morbiditenin en önemli sebebi ve ölümlere neden olan dünya çapında büyüyen bir sağlık sorunudur (2,3). Ülkemizde, çocuklarda ölüm

nedeni istatistiklerine göre; 1-17 yaş grubunda en fazla çocuk ölümleri, dışsal yaralanma ve zehirlenmeler nedeniyle gerçekleşmektedir (4). Çocuklarda ve adölesanlarda yaralanmaların yaklaşık %33-50'si düşmelere ve spor faaliyetlerine bağlı olarak okullarda oluşmaktadır. Okul çağı çocuklarında en sık görülen yaralanmalar arasında kırıklar, kesikler, burkulmalar ve kanamalar yer almaktadır (5). Okul yaralanmalarının çoğunluğu, çabuk iyileşen küçük kesikler, çürükler olmasına karşın önemli sayıda ciddi vakalara da rastlanmaktadır (2). Okul yaralanmalarının en sık rastlanan nedenlerinin başında düşmeler yer almaktadır. Düşmelerin pek çoğu koşarken, kayarken, zıplarken, spor yaparken, yüzerken ve tırmanırken meydana gelmektedir (2). Bir ilköğretim okulunun ikinci kademesinde öğrenim gören öğrencilerinde okul kazalarının sıklığının araştırıldığı çalışmada, değerlendirmeye alınan bir aylık dönemde kaza sıklığının %41.2 olduğu ve geçirilen kazaların %78.5'inin yaralanma ile sonuçlandığı ve kazaların %47.1'inde arkadaşlarının müdahalede bulunduğu ve kaza geçiren öğrencilerden %14.7'sinin okulda kazalarla ilgili eğitim aldıkları belirtilmiştir (6). Kazalar karşısında ölümlerin en aza indirilmesi, sakatlıkların azaltılması ve önlenmesi için toplumda bireylerin ilk yardım konusunda temel bilgilere sahip olması gerekmektedir (7). İlk yardım, herhangi bir kaza ya da yaşamı tehlikeye düşüren bir durumda sağlık görevlilerinin yardımı sağlanıncaya kadar hayatın kurtarılması ya da durumun daha kötüye gitmesini önleyebilmek amacıyla ilaçsız olarak yapılan uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (8,9). Bir yaralanma esnasında, yaralının etrafındaki insanlar tarafından yapılan müdahaleler çok önemlidir ve zamanında yapılan ilk yardım müdahalesinin yaralanmanın ciddiyetini azalttığı görülmektedir (3). Okul içi kazalar ve acil durumlar için ise okulda ilk yardım olanaklarının bulunması ve öğrencilerin ilk yardım konusunda bilgilendirilmiş olması önemlidir (5). Okul temelli eğitim programları, temel yaşam desteği bilgisinin artmasında ve yaralanmaların şiddetinin/ciddiyetinin azaltılmasında beceri geliştirme müdahalelerinin başarılı eğitim uygulamaları ile gerçekleştirilebileceğini göstermiştir (3). Ülkemizde ve dünyada yapılan birçok eğitim çalışmasında öğrencilerin ilk yardım bilgi ve becerilerinde önemli derecede

artış olduğu bildirilmiştir (10-17). Bu çalışma ile de öğrencilerin ilk yardım bilgi düzeyinin artacağı ve ilk yardımın önemi konusunda farkındalık oluşacağı düşünülmektedir. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada ortaokul altıncı sınıf öğrencilerine verilen temel ilk yardım eğitiminin öğrencilerin ilk yardım bilgi düzeyine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerine verilen ilk yardım eğitiminin etkinliğini belirlemek amacıyla yarı deneysel olarak yapılan bu çalışmada "Tek Grupta Ön Test-Son Test Modeli" kullanılmıştır.

Araştırma Gaziantep ili Şehitkamil İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir özel ortaokulda Eylül 2018-Şubat 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür. Çalışmanın evrenini özel bir ortaokulun altıncı sınıfında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Okulda her birinde ortalama 19 ile 22 öğrencinin yer aldığı beş tane altıncı sınıf şubesi bulunmaktadır ve toplam altıncı sınıf öğrencisi 101'dir. Çalışmanın örneklemini ise eğitim öncesi, eğitim sonrası bilgi ölçmeye yönelik anketlerin ve eğitim programının uygulandığı günlerde okulda olan, çalışmaya katılmayı kabul eden ve her iki anketi eksiksiz dolduran 68 öğrenci (katılım oranı %67.3) oluşturmuştur. Altıncı sınıf öğrencisi genellikle 11-12 yaşında olmaktadır. Bu yaş dönemi okul çağı çocukluk döneminin sonu, adölesan dönemin başlangıcıdır. Bu dönemde çocukların sportif faaliyetlere yönelişleri ve risk alıcı davranışları kaza eğilimini artırmaktadır. Aynı zamanda 11-12 yaş dönemi soyut düşüncenin başladığı, çevrenin farklı açıdan görüldüğü, mantıksal düşüncenin geliştiği bir dönemdir. Bu nedenle bu çalışma altıncı sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama formu olarak araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan anket kullanılmıştır (7-9). Ankette cinsiyet, yaş, ailede sağlık personeli olma durumu, daha önce ilk yardım eğitimi alma durumu ve daha önce alınan ilk yardım bilgisinin nereden alındığını sorgulayan beş tane tanımlayıcı soru ve temel ilk yardım bilgisini sorgulayan çoktan seçmeli 26 soru yer almaktadır. İlk yardım bilgisi soruları için öğrencilerden doğru seçeneği işaretlenmesi istenmiş, her doğru cevap 1 puan,

yanlış cevap 0 puan olarak değerlendirilmiştir. İlk yardım bilgi puanı değerlendirmesinde anketten alınabilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 26'dır.

İlk yardım bilgisini değerlendiren ilk test (ön test) eğitimden önce uygulanmış ve ilk değerlendirmeyi takiben ilk yardım konusunda 45 dakikalık iki oturum şeklinde eğitim verilmiştir. İlk yardım eğitiminin zaman içinde etkinliğini ölçmek için, eğitimden dört hafta sonra son test uygulanmıştır. Yapılan çalışmalarda eğitim sonrası bekleme süresi 2 hafta ile 6 hafta arasında değişmektedir. Öğrencilere, kanamalarda, kırıklarda, yanıklarda, elektrik çarpmasında, zehirlenmelerde, hayvan ısırması ve sokmasında, uzuv kopmasında, göze yabancı cisim kaçmasında, donmalarda, sıcak çarpmasında ve solunum yoluna yabancı cisim kaçmasında ilk yardım ve acil sağlık hizmetlerini arama konularında eğitim verilmiştir. Verilerin değerlendirmesi SPSS 23.00 istatistik paket programında sayı, yüzde değerleri hesaplanarak ve bağımlı gruplarda t testi kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı, Gaziantep 2018-2019

Tanıtıcı Özellikler (n=68)	Sayı	%
Yaş		
11 Yaş	54	79.4
12 Yaş	14	20.6
Cinsiyet		
Kız	32	47.1
Erkek	36	52.9
Ailede sağlık personeli olma durumu		
Olmayan	47	69.1
Olan	21	30.9
Daha önce ilk yardım bilgisi alma durumu		
Alan	33	48.5
Almayan	35	51.5
İlk yardım bilgisi alınan yer (n=33)		
Aile	7	21.2
Öğretmen	5	15.3
İnternet	3	9.2
Televizyon-radyo	4	12.1
Sağlık personeli	14	42.2

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerinin dağılımı Tablo 1.'de gösterilmiştir. Öğrencilerin %79.4'ü 11 yaşında olup %52.9'unu erkekler oluşturmaktadır. Öğrencilerin %69.1'nin ailesinde sağlık personeli bulunmamaktadır. Öğrencilerin %48.5'i daha önce ilk yardım bilgisi aldığını ve ilk yardım bilgisi alanların %42.2'i bilgiyi sağlık personelinde aldığını ifade etmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Eğitim Öncesi ve Eğitim Sonrası İlk Yardım Bilgisi Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması, Gaziantep 2018-2019

Eğitim Öncesi Ort±SS	Eğitim Sonrası Ort±SS	t	p
13.55±3.02	19.08±3.35	- 16.609	0.00

Öğrencilerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası ilk yardım bilgisi puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 2.'de gösterilmiştir. Öğrencilerin eğitim öncesi ilk yardım bilgisi puan ortalaması 13.55±3.02 ve eğitim sonrası puan ortalaması 19.08±3.35 olup iki ortalama arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p<0.05).

Öğrencilerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası ilk yardım bilgisi puan ortalamalarının sosyo-demografik özelliklerine göre karşılaştırılması Tablo-3.'de gösterilmiştir.

Tablo-3. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Eğitim öncesi ve Eğitim Sonrası İlk Yardım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması, Gaziantep 2018-2019

Sosyo-Demografik Özellikler (n=68)	Sayı	Eğitim Öncesi		Eğitim Sonrası	
		$\bar{X} \pm SS$		$\bar{X} \pm SS$	
Yaş					
11 Yaş	54	13.62±2.96	t=-0.183	19.33±3.33	t=0.840
12 Yaş	14	13.78±2.91	p=0.85	18.50±3.29	p=0.40
Cinsiyet					
Kız	32	13.84±3.30	t=0.730	19.46±3.40	t=0.881
Erkek	36	13.30±2.77	p=0.46	18.75±3.31	p=0.38
Ailede sağlık personeli olma durumu					
Olmayan	47	13.21±2.84	t=-1.422	18.85±3.27	t=-0.871
Olan	21	14.33±3.33	p=0.16	19.61±3.55	p=0.38
Daha önce ilk yardım bilgisi alma durumu					
Alan	33	13.69±3.57	t=0.363	19.03±3.40	t=-0.137
Almayan	35	13.42±2.44	p=0.71	19.14±3.35	p=0.89

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine eğitim öncesi ve eğitim sonrası ilk yardım bilgisi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Okul sağlığı hizmetlerinin temel amacı, toplumda okul çağında bulunan çocuk ve gençlerin en iyi bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlığa kavuşmalarını ve sağlıklı durumlarının devamını sağlamaktır (18). Sağlığı korumak, geliştirmek ve sağlıklı bir toplum oluşturmak için; çocuklara ve gençlere yaşamları boyunca uygulayacakları sağlıklı bir yaşam modeli geliştirmek gerekmektedir. Sağlığın korunmasında ve geliştirilmesinde; sorun ortaya çıkmadan önlem almak ve eğitim yapmak çok önemlidir. Sorun ortaya çıktığında, çoğu zaman iş işten geçmektedir (19).

Öğrencilere verilen temel ilk yardım eğitiminin bilgi düzeyine etkisinin incelendiği bu çalışmada elde edilen veriler literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Öğrencilerin eğitim sonrası ilk yardım bilgisi puanı 13.55 ± 3.02 'den 19.08 ± 3.35 'e yükselmiştir. İlk yardım bilgisi puanında görülen bu artışın

istatistiksel olarak anlamlı olması ($p<0.05$) ilk yardım konusunda bilgi puanının verilen eğitimle yükseldiğini göstermektedir. Çalışma sonucuna benzer şekilde literatürde birçok çalışma eğitimle öğrencilerin ilk yardım bilgi düzeylerinin arttığını göstermiştir; Bakır ve Öztürk (2005) ortaokul öğrencilerine verilen eğitimin ilk yardım bilgi düzeyini artırdığını ifade etmiştir (5). Çil Eyi ve ark. (2016) pansiyonlu okulda okuyan öğrencilerin ilk yardım eğitimi sonrasında, ilk yardım ile ilgili bilgi düzeyinde artış ve güvenli davranış biçimleri kazandıklarını belirlemiştir (10). Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada da ortaokul 7. sınıf öğrencilerine verilen temel ilk yardım eğitiminin öğrencilerin ilk yardım bilgi düzeylerini geliştirdiği saptanmıştır (11).

Macaristan'da 7-14 yaş grubu öğrencilerle yapılan bir çalışmada, öğrencilerin eğitim öncesinde, temel yaşam desteği, bilinçsiz hasta yönetimi, otomatik eksternal defibrilatör kullanımı ve kanama kontrolü ile ilgili bilgi ve becerilerini düşük olduğu ve eğitim sonrasında bu konulardaki bilgi ve becerilerinin geliştiği belirlenmiştir (12). Bollig ve ark. (2009) ilköğretim öğrencilerinin solunumu değerlendirme, bilinci değerlendirme, acil yardım numarasını bilme ve yardım çağırma,

acil yardım servisine doğru bilgi verme, bilinçsiz bir hastaya doğru pozisyon verme gibi temel ilk yardım bilgilerini öğrenebildiklerini ortaya koymuştur (13). Singapur'da (2017) 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ilk yardım eğitiminden 2 hafta sonra öğrencilerin bilgi düzeyleri değerlendirdiğinde önemli bir artış olduğu bildirmiştir (14). Panda ve arkadaşları (2019) Hindistan'da yaptığı çalışmada 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin ilk yardım eğitiminden 10 gün sonra bilgi düzeylerini değerlendirdiğinde öğrencilerin bilgilerinde önemli bir artış olduğunu bildirmiştir (15). Mohammed (2018) Mısır'da yaptığı çalışmada verilen ilk yardım eğitiminin çocukları olumlu etkilediğini ve bilgi düzeylerinin arttığını ifade etmiştir (16). Abd El-Hay ve arkadaşları (2015) endüstriyel ortaokulda okuyan öğrencilerle yaptığı çalışmada, çalışmaya katılan öğrencilerin tümünün eğitim öncesi ilk yardım ve temel yaşam desteği bilgi ve uygulama puanlarının düşük olduğunu, eğitim sonrasında ise öğrencilerin yarısından fazlasının (%86.7) puanlarının iyi olduğunu bildirmiştir (17).

Kazalara bağlı ölümlerin en aza indirilmesi, sakatlıkların azaltılması ve önlenmesi için toplumun temel ilk yardım konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Toplumun ilk yardım konusunda bilgilendirmenin en etkin ve belki de en önemli yollarından biri, ilk yardım konusundaki temel bilgilerin zorunlu eğitim basamağı olan ilköğretim düzeyinde okul müfredatına konularak öğretilmeye başlanmasıdır.

SONUÇ

Öğrencilerin eğitim öncesi ilk yardım bilgisi puan ortalaması 13.55 ± 3.02 'dür. Eğitimden dört hafta sonra değerlendirilen puan ortalaması ise 19.08 ± 3.35 'dir. Sonuç olarak, verilen temel ilk yardım eğitimi öğrencilerin ilk yardım bilgi puanını artırmıştır. Öğrencilerin ilk yardım bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik düzenli, tekrarlayan eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Uğur Baysal S, Yıldırım F, Bulut A. Çocuk güvenliği. İstanbul Üniversitesi. İstanbul Tıp Fakültesi. Kadın ve Çocuk Sağlığı Eğitim ve Araştırma Birimi. İstanbul Tıp Fakültesi

Basımevi; 2005.

2. Gür K. Okul kazaları. In: Gözümlü S, Eds. Okul dönemindeki çocukların sağlığının geliştirilmesi. Ankara: Vize Yayıncılık; 2016. S. 399-410.

3. Reveruzzi, B., Buckley, L., Sheehan, M. (2016). School-based first aid training programs: a systematic review. *J Sch Health*. 86: 266-272.

4. Türkiye İstatistik Kurumu (2015). İstatistiklerle Çocuk. 28.02.2019. <http://www.tuik.gov.tr>

5. Bakır B., Öztürk C. (2005) İlköğretim Öğrencilerine Verilen İlk Yardım Eğitiminin Bilgi Düzeyine Etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 35: 172:312-321.

6. Eraslan R., Aycan S., (2008). Bir ilköğretim okulu ikinci kademe öğrencilerinde okul kazası görülme sıklığının incelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 2(3):8-18.

7. İlçe A. Temel ilk yardım ve acil bakım. Amasya: Göktuğ Yayıncılık; 2016. s.1-10.

8. Serenli N. İlk yardım el kitabı. Mozaik Yayınları. İstanbul; 2004. s.64-69.

9. Somyürek, Hİ. İlk yardım kitabı. Ankara: Palme Yayıncılık; 2002. s.6-15.

10. Çil Eyi S., Örsal Ö., Köşgeroğlu N. (2016). Pansiyonlu bir ilköğretim okulunda ilk yardım eğitim programının ve eğitim metotlarının değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 8(4):297-305.

11. Bulduk M. (2017). Ortaokul öğrencilerine verilen temel ilk yardım eğitiminin etkinliğinin Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

12. Banfai, B., Emese Pek, E., Pandur, P., Csonka, H., Betlehem, J. (2017). The year of first aid': effectiveness of a 3-day first aid programme for 7-14-year-old primary school children. *Emerg Med J*, 34:526-532.

13. Bollig G, Wahl HA, Svendsen MV. (2009). Primary school children are able to perform basic life-saving first aid measures. *Resuscitation*, 80: 689-692.

14. Bandyopadhyay L., Manjula M., Paul B., Dasgupta A. (2017). Effectiveness of first-aid training on school students in Singur Block of Hooghly District, West Bengal. *J Family Med Prim Care*, 6(1): 39-42

15. Panda PC., Panda SK., Karir S., Patra A. (2019). Effectiveness of first-aid training on school children of urban area of Sambalpur District, Odisha. *International Journal of Medical Science and Public Health*, 8(1):1-5.

16. Mohammed A.A. (2018). The Influence of Training Program on Knowledge and Practices of Preparatory Schools' Children Related to the Selected First Aid. *American Journal of Nursing Research*, 6(4): 158-163.

17. Abd El-Hay S.A., İbrahim N.A., Hassan L.A. (2015). Effect of Training Program Regarding First Aid and Basic Life Support on the Management of Educational Risk injuries among Students in Industrial Secondary Schools. *Journal of Nursing and Health Science*, 4(6):32-43.

18. Ulutaşdemir N., Balsak H., Öztürk Çopur E., Demiroğlu

N. Halk Sağlığı Hemşireliğinin Bir Dalı: Okul Sağlığı Hemşireliği. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*, 2016;2(1):121-124.

19. Şahinöz T., Şahinöz S., Kıvanç A. Sağlığı geliştirmenin en kolay yolu: okul sağlığı. *Gümüşhane University Journal of Health Sciences*, 2017; 6(4): 303-312.